

Zívání nelze
pokládat za
konejšívý
signál

Lidé se ve vztahu člověk - pes koncentrovali téměř bezvýhradně na vzájemné uklidňování, aniž by přitom brali v úvahu komunikativní kontext. Pokud však psa nevykážeme do patřičných hranic, neuzná nás jako vůdce smečky a naopak se bude sám snažit převzít velení (Trumler, 1989). Aby nevzniklo nedorozumění, je třeba dodat, že není nutno, aby člověk neustále vystupoval jako diktátorský samovládcce, stačí jen, když dokáže převzít vedoucí roli v rozhodujících životních situacích. Ne více, ale také ne méně.

Konejšivé signály

V této diplomové práci (zde prezentované ve zhuštěné, stručné formě) se pokusím na několika příkladech zjistit, zda konejšivé signály, jež jsou jako takové dlouhodobě nazírány (sem patří právě i zívání), jako takové skutečně fungují. Bude zkoumáno, s jakou pravděpodobností tyto signály brání agresii nebo ji zmenšují a zda je v konfliktních situacích můžeme pozorovat častěji než v běžných (nekonfliktních) každodenních situacích. Protože při komunikaci bez partnera stěží může vzniknout nějaká agresivní interakce, a nebylo by tudíž koho chlácholit, bylo zkoumáno, zda jsou signály, jako je zívání, olizování ústních koutků (*licking intentions*), štouchání tlapkou, „zmenšování se“, močení, očichávání či přitisknutí přední části těla k zemi používány v konfliktních i nekonfliktních situacích stejně často, nebo odlišně. Také bylo sledováno, zda počet agresivních reakcí u příjemce zůstává po uplatnění konejšivých signálů stejný, nebo se jeho agresivní reakce mění. Vycházelo se z všeobecného předpokladu, že přenos signálů pomáhá tomu, kdo je vysílá, v jeho prospěch ovlivnit chování příjemce. Protože pes je nepochybně tvor se sociální inteligencí, probíhá jeho komunikace s ostatními včetně člověka prostřednictvím celkové výměny chemických, vizuálních, akustických a vícefaktorových signálů. Aby pokud možno nedocházelo k vážným soubojům, slouží přenášení signálů jak vysílajícímu, tak příjemci jako prevence přímé konfrontace. Jak tomu ale je třeba v případě, kdy se konejšivým signálem stává například značkování? Nemůže zde dojít k chybným interpretacím?

Metodika výzkumu

Studie byla prováděna od 2. do 24. února 2006 denně od východu slunce do soumraku (cca 12 hodin denně) a to sledováním třináctičlenné psi smečky potulující

Omyl se zíváním

Je to zhruba patnáct let, co byly – nejprve v angličtině – poprvé zveřejněny informace o takzvaných konejšivých signálech. Do té doby se nevěnovalo příliš pozornosti tomu, že komunikace sestává z vysílání a přijímání výhružných, přerušovacích, usmiřovacích, předstíracích a podřídivých signálů.

cí se v italském Toskánsku. Výzkumníci se skrývali v terénním voze, na jehož přítomnost si smečka postupně zvykla. Vzhledem k tomu, že psi se pohybovali stále blízko u sebe, bez problémů bylo možno zaznamenat veškeré konejšivé signály. Podařilo se popsat celkem dvacet prvků chování, poté byla provedena analýza sebraného materiálu a byl popsán etogram sledovaných psů. Následovalo celkové zpracování dat a vyhodnocení. A jak to dopadlo?

Bylo zaznamenáno 4883 signálů, z toho 424krát zívání. Protože pes zival bez přítomnosti druhého 381krát, tedy v 89, 86 procenta případů, zato jen 43krát, tedy v 10,14 procenta v přítomnosti dalšího psa, stěží může toto chování sloužit jako konejšivý signál. Ještě jednou si položme otázku: koho nebo co by měl pes konejšit, když nemá v blízkosti partnera nutného pro interakci? Konejšivé signály slouží k zabránění souboji, nebo, když už k němu dojde, k jeho ukončení. U psů však bylo zívání pozorováno většinou ráno při vstávání nebo během dne po delší klidové fázi. Také se ukázalo, že starší psi zívají častěji než mladí. Další situace,

kdy docházelo k zívání, nastala ve chvíli, když se přesouval stupeň pozornosti a bdělosti. Klidové fázi byly primárně určovány staršími členy smečky. Ostatním členům smečky bylo demonstrováno, že nastal čas odpočívat.

Ale když výše postavená (starší) zvířata prosazují nějaké rozhodnutí, proč by je kvůli tomu měli níže postavení (mladší) členové smečky konejšit? Při pozorování vlků v Kanadě jsme zjistili, že zívají především ve chvílích napjatého očekávání, například než propukne lov nebo než se pustí do požívání nějaké zdechlíny.

Zívání je přeskokové jednání

A tím už se blížíme k jádru věci. Na rozdíl od dřívějších neprokázaných tvrzení některých autorů je dnes zřejmé, že zívání je projevem přeskokového jednání, jež nemá konejšivý charakter. Když se navzájem blokují, případně brzdí dvě přibližně stejně silné tendence chování, zvíře se ocitne v takzvaném konfliktu mezi různými pohnutkami (například vstát nebo zůstat ležet). V konfliktních situacích je jako přeskokové označováno chování, které se liší od chování, jež bychom za dané situace běžně očekávali. Místo toho se naopak projevuje chování, které působí úplně „nesmyslné“. Majitelé psa, kteří zívání pokládají za „nepopíratelný“ konejšivý signál, by tímto měli být varováni, i když zívání jednoho psa na druhého by nemělo být interpretováno jako drama. Jen mu zkrátka nelze přisuzovat schopnost konejšit, uklidňovat, protože takovou schopnost nemá.

Nejistý pes zívá a snaží se tímto způsobem odbourat stres v důsledku nějakého svého momentálního vnitřního konfliktu. Pokud na to reaguje zívnutím i druhá strana, spíš ho to udiví. Z takové interakce s člověkem si však nevezme nic. Přeskokové jednání vzniká v důsledku motivačního konfliktu mezi útokem a útekem, nikoliv z přání protivníka ukonejšit.

Závěr je tedy jednoznačný: zívání NENÍ konejšivý signál. ■

Zívání je projevem přeskokového jednání